

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

AVRUPA İNSAN HAKLARI
MAHKEMESİ KARARLARI BÜLTENİ

(Seçme Kararlar)

Ocak - 2024

Sayı 31

İçindekiler

YAŞAM HAKKI	2
İŞKENCE YASAĞI.....	5
ADİL YARGILANMA HAKKI.....	11
ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI	17
DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ	27
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	29
MÜLKİYET HAKKI.....	32

© Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Bülteni (Seçme Kararlar), Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından bilgilendirme amacıyla hazırlanmış olup herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

1

YAŞAM HAKKI

1. Alkhatib ve Diğerleri / Yunanistan¹ Kararı

Öz: 22 Eylül 2014 tarihinde, Pserimos adası yakınlarında, yasadışı yollardan Yunanistan'a insan taşıyan bir tekneyi durdurma operasyonu sırasında sahil güvenlik tarafından açılan ateş sonucunda başvuranların yakınının ciddi şekilde yaralanması ve ardından hayatını kaybetmesi nedeniyle Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

22 Eylül 2014 tarihinde Yunanistan sahil güvenlik botunca gerçekleştirilen planlı operasyon sırasında üzerinde işaret olmayan bir tekne tespit edilerek sesli siren ve ışıklı uyarı cihazları ile durdurulmak istenmiş, tekne sürücüsü verilen emre uymamış ve sahil güvenlik botuna çarpmıştır. Bunun üzerine sahil güvenlik botu tarafından yedi el uyarı atışı yapılmış, teknenin durmaması üzerine teknenin motorunu hedef alan on üç atış yapılarak tekne etkisiz hale getirilmiştir. Teknede toplamda on dört kişinin bulunduğu, olayda iki Suriye vatandaşının yaralandığı tespit edilmiştir. Yaralananlardan biri olan başvuranların yakını B.T. hastanede bir müddet tedavi gördükten sonra, 17 Aralık 2015 tarihinde vefat etmiştir.

Olayın ardından, yasa dışı insan taşınan teknenin sürücüsü ve yardımcısı hakkında ceza yargılaması yürütülerek ülkeye yasadışı giriş yapma ve üçüncü ülke vatandaşlarının yasa dışı ticaretini yapma suçlarından mahkûm edilmelerine karar verilmiştir. Olayla ilgili olarak iki sahil güvenlik görevlisi hakkında idari ve adli soruşturma başlatılmıştır. Yürütülen idari soruşturma sonucunda sahil güvenlik personelleri tarafından angajman kurallarının ve kademeli silah kullanımını öngören yasal düzenlemelerin usulünce uygulandığı kanaatine varılmıştır. Savcılık tarafından yürütülen adli soruşturma sonucunda iki sahil güvenlik görevlisinin beyanlarına ve yürütülen idari soruşturmanın sonuçlarına dayanarak iki sahil güvenlik görevlisinin cezai sorumluluk doğuracak eylemlerinin bulunmadığı kanaatine varılarak soruşturmanın kapatılmasına karar verilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (“AIHM veya Mahkeme) Değerlendirmesi

Mahkeme, olayın aydınlatılabilmesi için gerekli olan soruşturma tedbirlerinin yerine getirilmediğini, Savcılığın soruşturmayı kapatma kararının idari soruşturmanın sonuçlarını onaylamak ve olayların iki sahil güvenlik görevlisi tarafından anlatıldığı şekliyle kabulünden ibaret olduğunu, Savcılığın olaylara ilişkin delilleri toplamak için makul önlemler almadığını belirtmiştir. Mahkeme ulusal makamlarca yürütülen soruşturmanın delil kaybına yol açıp

¹ Alkhatib ve diğerleri / Yunanistan Kararı, no. 3566/16, 16 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230249>

soruşturmanın yeterliliğini etkileyen çok sayıda eksiklik içerdiğini, bu durumun da potansiyel ölümcül güç kullanımının -davanın özel koşullarında- haklı olup olmadığının tespit edilmesini mümkün kılmadığını belirterek Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlâl edildiği sonucuna varmıştır.

Mahkeme, Sözleşme'nin 2. maddesinin esası yönünden yaptığı incelemede ise şu sonuçlara varmıştır: Mahkeme Devletin deniz gözetim operasyonları sırasında potansiyel olarak ölümcül güç kullanımını düzenleyen yeterli bir yasal çerçeveyi uygulamaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmediğini belirtmiştir. Öte yandan Mahkeme, teknenin yasa dışı olarak yolcu taşıdığını gösteren çok ciddi delillere rağmen, sahil güvenliğinin teknenin motoruna ateş açmadan önce gerekli önlemleri almadığı kanaatine varmıştır. Mahkeme ayrıca, yasa dışı insan taşınan teknenin yolcu taşıdığını varsayabilecek olan sahil güvenliğinin, herhangi bir hayati riskin en aza indirilmesini sağlamak için gereken dikkati göstermediğini ve sahil güvenlik görevlilerinin ateşli silah kullanımının belirsiz olduğu bir bağlamda aşırı güç kullandıkları kanaatine varmıştır. Sonuç olarak Mahkeme somut olaydaki güç kullanımının mutlak olarak gerekli ya da Sözleşme'nin 2. maddesinde atıfta bulunulan meşru amaçlarla orantılı olmadığına karar vererek Sözleşme'nin 2. maddesinin esas yönünden ihlâl edildiğine karar vermiştir.

2

İŞKENCE YASAĞI

2. O.R. / Yunanistan² Kararı

Öz: Başvuru, refakatçisi olmayan küçük yaştaki sığınmacı başvuranın Kasım 2018'den Mayıs 2019 tarihine kadar barınma ve yaşamsal temel ihtiyaçlarının uygun şekilde karşılanmamasının Sözleşmenin 3. maddesinin ihlâl ettiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran O.R. 2003 doğumlu bir Afgan vatandaşıdır ve Kasım 2018 tarihinde Yunanistan'a yanında bir yetişkin olmadan geldiğini belirtmektedir. Başvuran 24 Kasım 2018 tarihinde içinde bulunduğu durumu yetkililere bildirerek uluslararası koruma talep etmiştir.

19 Aralık 2018 tarihinde başvuranın uluslararası koruma başvurusunu alan yetkililer Mayıs 2019 tarihinde Atina'da refakatçisiz küçüklerin kabul edildiği yere başvuranın kaydını yapmıştır. Başvuran 25 Eylül 2019 tarihine kadar burada kaldıktan sonra Yunanistan'ı terk edip Almanya'nın Berlin şehrine gitmiştir.

Başvuran Kasım 2018'den Mayıs 2019'a kadar kişisel durumuna uygun olmayan şekilde sıkıntılara maruz kaldığını ifade etmektedir. Başvuran kış mevsimi de dâhil olmak üzere aylarca soğuk ve kötü havada, içme suyu, yiyecek, sıcak su ve tuvalete erişimi olmadan yaşadığını belirtmektedir. Başvuran bu süreçte Atina'da meydanlarda ya da yetişkin erkeklerle kalabalık evlerde ve bazı kamplarda yaşamak zorunda kaldığını ifade etmektedir. Başvuran ayrıca iki kez yetişkinlerin cinsel saldırılarına maruz kaldığını ileri sürmüştür. Başvuran son olarak küçük olmasına rağmen kendisine vasi tayin edilmediğini ve bu sebeple korku, güvensizlik ve çaresizlik hissettiğini belirtmiştir.

Başvuran insanlık dışı ya da aşağılayıcı muameleye tabi tutulmayı yasaklayan Sözleşme'nin 3. maddesinde korunan hakkının ihlâl edildiğinden şikâyet etmiş ve ilgili dönemdeki yaşam koşullarından yakınlıkla alınan önlemlerin yeterli olmadığını ileri sürmüştür.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme özellikle ilgili dönemde ülkeye giren refakatçisi olmayan küçük sayısının çokluğuna dikkat çekerek yerel makamların karşı karşıya kaldığı görevin karmaşıklığının farkında olduğunu belirtmiştir. Fakat Mahkeme bu durumun Sözleşme'ye taraf Devletin 3. madde kapsamındaki yükümlülüklerini ortadan kaldırmayacağı değerlendirmiştir.

Mahkeme Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi ve Avrupa Sosyal Haklar Komitesi raporlarında da başvuranın şikâyetleri yönünde tespitler olduğuna dikkat çekmiştir. Bunun yanında yetkililerin başvurana vasi tayin edilmesi ve uygun bir ortama yerleştirilmesini öngören

² O.R. / Yunanistan Kararı, no. 24650/19, 23 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230316>

Başkanlık Kararnamesindeki yükümlülüklerini yerine getirmediğini tespit etmiştir. Mahkeme dolayısıyla söz konusu sürecin altı aydan fazla sürdüğünü de dikkate alarak Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

3. D. / Letonya³ Kararı

Öz: Başvuru, başvuranın Letonya'da bulunduğu cezaevinde gayri resmi bir mahkûm hiyerarşisinde en alt kastta yer alması ve yerel makamların birçok rapora rağmen bu tür hiyerarşileri ortadan kaldırmaya yönelik genel ve kapsayıcı bir çalışmada bulunmaması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran 2008 ve 2017 yılları arasında; Valmiera, Rīga ve 16 Temmuz 2017'den sonra da Şkirotava Cezaevinde bulunmuştur. Bu süreçte cezaevi ortamında gayri resmi bir hiyerarşinin mahkûmları "blatnie" (en yüksek kast), "mužiki" (orta kast) ve "kreisie" (en düşük kast) şeklinde üç farklı gruba veya kastlara ayırdığını ve kendisinin de hüküm giydiği suçun cinsel nitelikli bir suç olması nedeniyle kendisini en alt kastta bulunduğunu belirterek cezaevi idaresine farklı tarihlerde şikâyetlerde bulunmuştur. Şikâyetlerinde; en alt kastta bir mahkûm olması sebebiyle ortak tesislerin kullanımına ilişkin bir dizi kısıtlamayla karşı karşıya kaldığını, diğer mahkûmlarla aynı sıralarda oturmalarına, aynı alanlarda yürümelerine veya ayakta durmalarına izin verilmediğini, buna ek olarak koğuştaki ortak alanların kenarlarına yerleştirilmiş en az konforlu yatakta uyduğunu, diğer mahkûmlar adına nöbet tuttuğunu, odaları temizlediğini ve çamaşır yıkadığını şikâyetlerinde belirtmiştir.

Cezaevi idaresi başvuranın üç başvurusu hakkında, iddia edilen şiddet tehditleri hakkında somut bilgilerin sunulmadığını ve görüşme sırasında şikâyetlerinin ayrıntılı bir şekilde dile getirilmediğini belirterek soruşturma için herhangi bir sebep bulunmadığını vurgulamıştır. Söz konusu bu karar üzerine başvuran Rēzekne İdari Bölge Mahkemesine işlemin iptali için dava açmıştır. Bölge İdare Mahkemesi, başvuranın cezaevlerinde gayri resmi hiyerarşiyle karşılaştığı iddiasının inandırıcı olduğunu, başvurucunun en alt kastta olduğu iddiasını da inandırıcı bulunduğunu belirtmekle birlikte, Mahkeme'nin Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki içtihadı ışığında, başvuranın haklarının gerekli ciddiyet düzeyinde ihlâl edildiğini veya en alt kasta yerleştirilmesinin olumsuz sonuçlara yol açtığını ortaya koyamadığını, başvuranın hiçbir zaman fiili şiddete maruz kalmadığını ifadelerinde beyan ettiğini belirterek başvuranın talebini reddetmiştir. Söz konusu karara başvuran itiraz etmiştir. Yüksek Mahkeme İdari Davalar

³ D. / Letonya Kararı, no. 76680/17, 11 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229928>

Dairesi temyiz davası açmayı reddetmiştir. Daire, başvuranın gayri resmi bir hiyerarşinin mağduru olduğu iddialarını desteklemek için yeterli kanıt sunmamasını gerekçe göstermiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme somut olayda, gayri resmi mahkûm hiyerarşisi sorununun Letonya cezaevlerinde belgelenmiş kronik bir sorun olduğunu, bu sorunun başvuranın tutulduğu cezaevlerinde yaygın olduğunu ve Hükümetin de bu konuda herhangi itirazının olmadığını belirtmiştir. Bu sebeple, hem cezaevi personelinin hem de amirlerinin, sadece hiyerarşinin varlığından değil, aynı zamanda başvuranın bu hiyerarşi içindeki alt konumundan da haberdar olması gerektiğini, ayrıca açık şiddet veya çatışma olaylarının yokluğunda bile, başvuranın hapis cezası süresince karşı karşıya kaldığı kötü muamele riskinin göz ardı edilemeyeceğini bu kapsamda yetkililerin, başvuranın bu savunmasız durumda karşı karşıya kaldığı riskin farkında olduklarının anlaşıldığından, başvuranın savunmasızlığını azaltmak ve mahkûm hiyerarşileri ile ilgili daha geniş meseleyi ele almak için yerel makamların uyguladığı tedbirleri açıklama görevinin Hükümete düştüğünü belirtmiştir.

Mahkeme, gayri resmi mahkûm hiyerarşisinin aşağılayıcı etkilerine ilişkin şikâyetlerin, cezaevi ortamındaki yapısal sorunlardan kaynaklanan diğer şikâyetlere benzer olduğunu, bireysel bir başvuranın özel koşullarına münhasır sorunlardan ziyade sistemik bir başarısızlığa işaret ettiğini, sorunların sistemik niteliği göz önüne alındığında bireysel müdahalelerin başvuranın şikâyetlerinin merkezinde yer alan temel sorunu ele almayacağını, hatta şiddet veya kötü muamele olayları soruşturulsa ve sorumlulardan hesap sorulsa bile, bu tür önlemlerin gayri resmi mahkûm hiyerarşisinin altında yatan güç dinamiklerini değiştirmeyeceğini ve başvuranın bu hiyerarşi içindeki ikincil konumunu değiştirmeyeceğini belirtmiştir.

Mahkeme, olayları sadece ortaya çıktıklarında belirli bir kısmını inceleyerek işlem yapmanın gayri resmi mahkûm hiyerarşisi gibi sistemik bir sorunla mücadele ederken benimsemesi gereken kapsamlı yaklaşımı oluşturmayacağını ayrıca Letonya Ombudsmanı 2012'den bu yana, geleneksel, olay odaklı stratejinin eksikliklerinin altını çizerek, böyle kapsayıcı bir yaklaşımın eksikliğini sürekli olarak eleştirdiğini, Ombudsman 2018 Raporu'nda daha da ileri giderek, yerel makamların cezaevlerindeki yerleşik gayri resmi hiyerarşileri ortadan kaldırmadaki başarısızlıklarıyla hukuka aykırı davrandıklarını, ayrıca bu bakış açısının Letonya Yüksek Mahkemesi tarafından da yinelenildiğini vurgulayarak Devlet yetkililerinin başvuranı bu hükümde yasaklanan muameleden koruyamaması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

4. Miranda Magro / Portekiz⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, cezai sorumluluktan muaf tutulan bir akıl hastası olan başvuran hakkındaki önleyici tutuklama tedbirinin, cezaevi sistemi dışında normal bir ruh sağlığı tesisi yerine bir cezaevi hastanesinin psikiyatrik biriminde, uygun olmayan koşullarda ve uygun yardım ve bakım olmaksızın uygulanması nedeniyle Sözleşme'nin 3. maddesinin ve 5 § 1 (e) maddesinin ihlâl edildiği şikâyetlerine ilişkindir.*

2002 yılında başvurana paranoid şizofreni teşhisi konulmuştur. Başvuran, 2017 yılında işlediği çeşitli suçlardan dolayı hakkında yürütülen kovuşturma sonucunda 2019 yılında, söz konusu suçlardan ruhsal bozukluğu (paranoid şizofreni) nedeniyle cezai sorumluluğunun bulunmadığına karar verilmesinin ardından üç yıl önleyici tutuklama kararına çarptırılmıştır. Mahkeme, ayrıca, başvuranın gerekli psikiyatrik tedaviyi alması ve başka suç işlemekten kaçınması koşuluyla, önleyici tutuklama tedbirinin uygulanmasını askıya almıştır. Başlangıçta hastane tedavi planına uyan başvuranın zamanla durumunun kötüleşmesi üzerine, yerel mahkeme, başvuranın bir hastanenin psikiyatri ünitesine yerleştirilmesine karar vererek önleyici tutukluluğun askıya alınmasını iptal etmiştir.

Başvuran önleyici tutuklama tedbirinin infazı kapsamında 14 Nisan 2021 tarihinde polis tarafından tutuklanmış ve Júlio de Matos hastanesine götürülmüştür; ancak ilgili hastanede yer sıkıntısı olması nedeniyle başvuranın hastaneye kabul edilmemesi üzerine, başvuran aynı gün Caxias Cezaevi Hastanesinin psikiyatri ünitesine geçici olarak yönlendirilmiştir. Başvuran, 14 Nisan 2021 tarihinden 18 Ekim 2021 tarihinde bir akıl sağlığı tesisine nakledilene kadar Caxias Cezaevi Hastanesinin psikiyatri biriminde tutulmuştur. Başvuran, söz konusu cezaevi hastanesinde tutulmasından, cezaevi hastanesinin koşullarının yetersiz olmasından ve hastanede kendisine yeterli tıbbi bakımın sağlanmamasından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Komitesi (CPT) ve diğer insan hakları izleme organlarının raporlarında başvuranın tutulduğu Caxias Cezaevi Hastanesinin psikiyatri ünitesindeki personel eksikliği ve klinik yetersizlik gibi sorunlara işaret edildiğini belirtmiştir. Mahkeme, Hükümetin başvuranın tutulduğu bu cezaevi hastanesinde bireyselleştirilmiş, sürekli ve uzmanlaşmış bakım ve tedavi aldığına dair yeterli kanıt sunmadığını belirtmiştir. Mahkeme, cezaevi koşullarında başvuranın

⁴ Miranda Magro / Portekiz Kararı, no. 30138/21, 09 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229894>

psikolojik durumunun, onu ortalama bir tutukludan daha savunmasız hale getirdiğini ve bu durumun sıkıntı, ıstırap ve korku duygularını daha çok artırabileceğini belirterek Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Diğer yandan, Mahkeme, başvuranın tutukluluğunun, ruhsal bozukluğuna ve kendisi ve başkaları için oluşturduğu tehlikeye dayanarak kanunla öngörülen bir tedbir olduğunu ve bu nedenle Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi kapsamında olduğunu vurgulamıştır. Ancak, Caxias Cezaevi Hastanesinin sağlık sisteminin bir parçası olmaması ve akıl hastalığı olan tutukluların uygun bir akıl sağlığı tesisine yerleştirilinceye kadar normal cezaevlerinin psikiyatri ünitesinde tutulmalarının, Sözleşme tarafından güvence altına alınan koruma ile uyumlu olmadığını belirtmiştir. Mahkeme, başvuranın tutulduğu cezaevi hastanesinde tedavi planının olmadığını ve cezaevi koşullarının kısıtlayıcı ve anti-terapötik olduğunu, bu nedenle başvuranın özgürlüğünden mahrum bırakılmasının hukuka uygun olmadığını belirterek Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Ayrıca, Mahkeme, kararında, Sözleşme'nin 46. maddesi uyarınca, söz konusu ihlâllerin yapısal bir sorundan kaynaklandığına işaret ederek; ruhsal bozukluğu olan kişilerin daha geniş bir sağlık sistemi içinde tedavi görmelerinin sağlanması için Portekiz Hükümeti tarafından gerekli olan genel önlemlerin ivedilikle alınması gerektiğini belirtmiştir.

3

ADİL
YARGILANMA
HAKKI

5. Vasil Vasilev / Bulgaristan⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, bir avukat olan başvuran ile müvekkili arasındaki konuşmanın, dinlenilerek hukuka aykırı bir şekilde kaydedilmesi ve yazıya geçirilmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesini (özel ve aile hayatına saygı hakkı), ve ayrıca başvuranın açtığı tazminat davasında duruşmaların kapalı yapılması ve kararın kapalı duruşmada açıklanmasının Sözleşme'nin 6 § 1 maddesini ihlâl ettiği şikâyetlerine ilişkindir.*

Başvuran Bulgaristan'ın Sofya şehrinde ceza hukuku ve ceza muhakemesi alanında serbest çalışan bir avukattır. 2009 yılında kendisini çeşitli ceza davalarında temsil etmek üzere eski bir Savunma Bakanı olan müvekkili ile vekâlet sözleşmesi kurmuştur. Başvuran vekâletini aldığı tüm dosyalarda soruşturma makamlarına hukuk bürosunun koordinatlarını içeren yetki belgesini sunmuştur.

4 Nisan 2010 tarihinde müvekkiline karşı açılan davalardan birinde delilleri inceleyen başvuran, müvekkili ile yaptığı bir telefon görüşmesinin tutanağını görmüştür. Bunun üzerine müvekkilin telefonunun başka bir cezai soruşturması kapsamında dinlenildiğini öğrenmiştir. Aynı gün başvuran, ilgili mevzuata dayanarak dinleme kayıtlarını imha etmeyen yetkililerin kamu görevini suistimal ettiği gerekçesi ile Savcılığa şikâyette bulunmuştur. Şikâyetinde kaydedilen görüşmenin içeriğinin bunun bir avukat ile müvekkil arasında olduğunu açıkça belirtmiştir. Başvuran şikâyetinin bir kopyasını da Yüksek Baro Kuruluna göndermiş, Yüksek Baro da şikâyeti Yargıtay Başsavcılığına iletmiştir. Başvuranın şikâyeti, dinleme tutanağının hazırlandığı sırada telefon numarasının sahibinin başvuran olduğunun henüz yetkililer tarafından bilinmediği gerekçesi ile reddedilmiştir.

Bu süreçte gizli dinlemenin gerçekleştiği dosyanın ceza davasında, başvuranla yapılan görüşme de dâhil olmak üzere dinlenen telefon görüşmelerinin çeşitli kayıtları açıklanmıştır. Yerel mahkeme ceza yargılamasının sonunda başvuranın müvekkilinin beraatine karar vermiştir. Yerel mahkeme beraat kararında, başvuranın müvekkilinin dinlenmesine izin veren mahkemenin yetkisinin yer bakımından (ratione loci) bulunmadığına hükmetmiştir. Bu nedenle, dinleme sonucunda elde edilen delil niteliğindeki materyalleri kararda dikkate almamıştır. Yerel mahkemenin kararı temyiz üzerine Yüksek Mahkeme tarafından onanmıştır.

Ceza davasının yargılaması sürerken başvuran ayrıca Savcılık ve İçişleri Bakanlığı Teknik Operasyonlar Müdürlüğüne karşı tazminat davası açmıştır. Tazminat davasında Savcılık dinleme ile elde edilen gizli materyallerin dosyaya sunulduğu gerekçesi ile

⁵ Vasil Vasilev / Bulgaristan Kararı, no. 7610/15, 16 Kasım 2021. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-213201>

duruşmaların kapalı yapılmasını talep etmiştir. Başvuran ise dinleme kayıtlarının ceza davasında zaten dosyaya sunularak kamuya açıklanmış olduğu gerekçesi ile Savcılık talebinin reddedilmesini istemiştir. Yerel mahkeme, yargılama sonunda başvuranın talebini kabul etmiştir. İlk derece mahkemesinin kararın temyizi üzerine Haziran 2014'te Yüksek Mahkeme, kapalı bir duruşmada alt mahkemenin kararını bozmuş ve başvuranın talebini reddetmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, öncelikle Hükümetin iç hukuk yollarının usulüne uygun olarak tüketilmediği yönündeki kabul edilmezlik itirazını reddetmiştir. Mahkeme, müvekkili ile arasındaki görüşmenin dinlendiğini ve kaydedildiğini öğrendikten sonra başvuranın hem dinleme materyallerini imha etmeyen yetkililer hakkında Savcılığa şikâyette bulunduğunu hem de tazminat davası açarak ilgili iç hukuk yollarını tükettiğine karar vermiştir.

Mahkeme, esas bakımından yaptığı değerlendirmede öncelikle bir telefon görüşmesinin gizlice dinlenmesi ve kaydedilmesinin, Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan haklara ciddi bir müdahale olduğunu ve bu nedenle bir “yasaya” dayanması gerektiğini ve açık ve ayrıntılı düzenlemelerin olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Mahkeme, avukat-müvekkil iletişiminin gizliliğinin korunmasının söz konusu olduğu durumlarda ise daha spesifik ve belirli usuli güvencelere ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Sözleşme'nin 8. maddesinin her türlü "yazışmanın" gizliliğini güvence altına almasının yanında avukatlar ve müvekkilleri arasındaki iletişimin güçlendirilmiş koruma sağlaması gerektiğini vurgulamıştır.

Mahkeme, Bulgaristan'da gizli izleme ve dinlemeyi düzenleyen kanunların avukat-müvekkil ilişkisinin gerektirdiği özel güvenceye ilişkin ayrıntılı düzenleme içermediğine karar vermiştir. İlgili dönemde Bulgar mahkemelerinin konuyu açıklığa kavuşturan bir içtihadının da mevcut olmadığını vurgulamıştır. Mahkeme, Bulgaristan yasalarında bu konuyla ilgili tek hükmün: *“Yetkililer, bir avukatın bir müvekkili veya başka bir avukatla yaptığı görüşmeyi dinlerse ve bu görüşme müvekkilin savunmasına ilişkinse, avukatın kendisinin suç faaliyetine bulaştığı ortaya çıkmadıkça buna dayalı olarak delil niteliğinde materyaller hazırlamamalıdır”* şeklinde olduğunu belirtmiştir. Bu düzenlemenin, avukat-müvekkil arasındaki iletişime ilişkin materyallerin ne kadar hassas bir şekilde ele alınıp imha edilmesi gerektiği sorusunu açık bıraktığını belirtmiştir. Söz konusu mevzuat düzenlemesinin, her türlü avukat-müvekkil iletişimini kapsamadığına, sadece savunmayla ilgili iletişimleri kapsıyor görüldüğünü belirtmiştir. Mahkeme yasal çerçevede yeterli netliğin ve usuli güvencelerin bulunmaması sebebi ile başvuranın Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki haklarına yapılan müdahalenin başvuranın özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını ihlâl ettiğine karar vermiştir.

Başvuran tarafından İçişleri Bakanlığına karşı açılan tazminat davasında verilen kararların, Savcılığın talebi doğrultusunda kamuya açıklanmamasının adil yargılanma hakkının ihlâli olduğu şikâyetine ilişkin Mahkeme şu değerlendirmeyi yapmıştır.

Mahkeme, söz konusu davada Sofya Şehir Mahkemesi ve Sofya Bölge Mahkemelerince verilen kararlarının kamuya açıklanmadığı ve önemli bir süre boyunca gizli tutulduğunu, her ne kadar Aralık 2014 ve Ocak 2015'te her iki kararın gizliliği kaldırılmış ve başvuran bunların kopyalarını elde edebilmiş olsa da, Bulgaristan'da 2007 yılından bu yana yasal gereklilik olmasına rağmen ilgili mahkemelerin kararlarının internet sitelerinde halâ yayımlanmadıkları, gizliliklerinin kaldırılmasına rağmen başka bir şekilde kamuya açıklandıklarına dair herhangi bir kanıt da sunulmadığı, tarafların kararların bir kopyasını elde etme imkânlarının olmasının bu kararların yayımlanmasıyla eşdeğer olamayacağı burada önemli olan hususun, kararların bir şekilde kamunun erişimine açılıp açılmadığı hususu olduğu ve bu davada bunun gerçekleşmediği sonucuna varmıştır.

Mahkeme kararında, yerel mahkemelerce verilen kararların yayımlanmamasının yalnızca dava dosyasında gizli bilgilerin bulunmasına dayandığını, davanın tamamen kapalı olmasının, davanın dayandığı gizli bilgileri - başvuranın telefon konuşmasının gizlice dinlenmesinden kaynaklanan delil niteliğindeki materyalleri - koruma ihtiyacı ile gerekçelendirilemeyeceğini belirtmiştir.

Kararın devamında Mahkeme, kararların yayımlanmamasına ilişkin uygulanan tedbirin gerekliliği ve orantılılığına ilişkin yerel mahkemelerce herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın tüm dava için gizlilik kararı verilmesi ile birlikte dava dosyasında gizli bilgilerin bulunmasının otomatik olarak yargılamaların aleni yapılmamasını haklı kılmayacağı bir dava gizli bilgi içeriyorsa, hassas bilgilerin gizliliğini koruyarak (örneğin, kararları yalnızca kısmen sınıflandırarak veya redakte edilmiş bir şekilde yayımlayarak) verilen kararlara bir dereceye kadar kamunun erişimine izin verecek teknikler bulunduğu daha sonra Bulgar mahkemeleri tarafından da kabul edildiği tespitlerine yer vererek söz konusu yerel yargılamalarda mahkeme kararlarının aleni olmaması nedeniyle Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir.

6. *Tadić / Hırvatistan*⁶ Kararı

Öz: Dava, başvuranın bir savaş suçundan yargılanmakta olan tanınmış bir siyasetçinin lehine karar vermesi için Yüksek Mahkeme'yi etkileme suçundan mahkûm edildiği ceza yargılamaları kapsamında temyiz incelemesi yapan makamın bağımsızlık ve tarafsızlık koşullarını sağlamaması ve masumiyet karinesinin ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran Drago Tadić, Hırvatistan'da yaşayan bir Hırvat vatandaşıdır. 2009'da tanınmış bir siyasetçi olan B.G. ve diğer birkaç kişi sivillere karşı işledikleri savaş suçundan mahkûm edilmiştir. Yüksek Mahkeme önündeki temyiz süreci devam ederken, Güvenlik İstihbarat Teşkilatı, başvuran ve diğer kişilerin Yüksek Mahkeme yargıçlarını etkilemeye yönelik eylemlerde bulunduğu iddiasıyla bir operasyon başlatmıştır. 2010 yılında hakim izniyle alınan telefon dinlemelerine dayanılarak başvuran ve diğer kişiler hakkında 2011 yılında bir iddianame hazırlanmıştır. Yüksek Mahkeme Başkanı B.H. de bu soruşturma sürecinde tanıklık yapmıştır. Başvuran, ilk derece mahkemesi önündeki yargılamada yaptığı savunmasında B.G. aleyhindeki davayla bir ilgisinin olmadığını iddia etmiş ise de yargılama sonucunda suçlu bulunmuş ve iki yıl hapis cezası ile cezalandırılmıştır.

Temyiz süreci sürerken basında çıkan bir makalede, Güvenlik İstihbarat Teşkilatı tarafından yapılan dinlemelere dayanılarak Yüksek Mahkeme Başkanı'nın başvuran aleyhindeki davada verdiği tanık ifadesinin söz konusu kayıtların içeriğiyle çeliştiği iddia edilmiştir.

Yüksek Mahkeme 2017 yılında başvuranın temyiz talebini reddetmiştir. Yüksek Mahkeme, basında çıkan makale ile istihbarat kayıtlarına atıf yapmamış ve başvuranın Yüksek Mahkeme Başkanı B.H.'nin güvenilirliğini sorgulamasını, bu davanın konusu olmayan eylemler üzerinden spekülasyon yapma olarak değerlendirmiştir. Yüksek Mahkeme, başvuranın B.H. ile teması başlattığını belirtmiş ve bu davanın konusuyla ilgili olmayan konuları ele almamıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Yüksek Mahkeme Başkanı'nın başvuran hakkındaki ceza davasına etki ettiği iddiasıyla ilgili değerlendirmesinde Mahkeme, başvuranın, tarafsızlığını hiçbir zaman tartışmadığı ilk derece mahkemesi tarafından zaten mahkûm edildiğini ve Yüksek Mahkeme'nin de ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararı onarken ayrıntılı gerekçeler sunduğunu kaydetmiştir.

⁶ Tadić / Hırvatistan Kararı, no. 25551/18, 28 Kasım 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229130>

Mahkeme, başvuran ile B.H. arasındaki temasla ilgili tek unsurun, başvuranın inisiyatifıyla B.G. aleyhindeki dava hakkında konuşmaları olduğunun ilk derece mahkemesi, Yüksek Mahkeme ve Anayasa Mahkemesi tarafından tespit edildiğini ifade etmiştir. Bu kapsamda, B.H.'nin B.G. aleyhindeki davada iddia edilen eylemleri yargılamanın konusu olmamıştır ve 6. madde üçüncü bir tarafın yargılanması hakkını vermemektedir. Mahkeme ayrıca, o dönemde Hırvatistan'da yürürlükte olan yargı bağımsızlığına ilişkin kurallara dikkat çekmiş ve B.H.'nin başvuranın davasında raportörü veya hâkimi seçtiğine dair hiçbir kanıt bulunmadığını tespit etmiştir. Zira Başkan'ın yetkileri diğer yargıçlar karşısında oldukça sınırlıydı.

İstihbari dinlemelerin basında yer almasının başvuranın yargılmasını etkilediğine ilişkin şikâyet açısından ise Mahkeme, başvuranın davasında söz konusu kayıtların, başvuran ile ilgili soruşturma açılmadan önce İstihbarat birimleri tarafından yapıldığını belirtmiştir. Öte yandan, bu kayıtlar ne ceza yargılamasında delil olarak kullanılmış ne de dava dosyasının bir parçasını oluşturmuştur. Mahkeme, başvuranın ilk derece mahkemesi tarafından diğer kayıtlara ve ifadelere dayanılarak mahkûm edildiğini ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre Yüksek Mahkeme heyeti, basında yer alan haberlerden ve bu haberlerin yarattığı ortamdaki etkilenmemek üzere eğitilmiş, deneyimli ve son derece profesyonel yargıçlardan oluşmaktaydı. Başvuranın mahkûmiyetine dair karar, dava dosyasındaki delillere dayanılarak kesin bir şekilde onanmış ve Yüksek Mahkeme, ilk derece mahkemesinin gerçekleri doğru bir şekilde tespit ettiğini ve hukuku uyguladığını belirtmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, basında çıkan haberlerin ve yayınlanan dinleme kayıtlarının başvuranın adil yargılanma hakkını veya masumiyet karinesini ihlâl etmediği sonucuna varmıştır.

4

ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI

7. Tena Arregui / İspanya⁷ Kararı

Öz: Bir siyasi partinin yönetiminde görev alan başvuranın e-postalarının, üyesi olduğu parti tarafından tutulan bir şirket kanalıyla izlenerek raporlaştırılması, oluşturulan raporun parti yönetiminde bulunanlara dağıtılması ile bu olaylarla ilgili olarak başvuranın şikâyeti üzerine açılan ceza davasının reddedilmesinin, özel iletişimin gizliliği hakkını ihlâl ettiği iddiasına ilişkin başvuruda, Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında bir ihlâl bulunmadığına karar verilmiştir.

Başvuran, 2015 yılına kadar Unión, Progreso y Democracia (UPyD) adlı siyasi partinin yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Başvuran, Ciudadanos Partisi ile kendi partisi arasında bir koalisyon kurma çalışmalarını desteklemiştir.

Nisan 2015'in başlarında UPyD liderleri, parti üyesi Bay P.'nin Ciudadanos Partisi ile koalisyon görüşmeleri yaptığı şüphesiyle parti üyeliğinden ihraç etmiş ve bu kişinin e-posta yazışmalarını incelemek için özel bir şirket tutmuştur. Şirket, aralarında başvuranın da olduğu muhalif UPyD üyelerinin koalisyon oluşumu için planlarını içeren e-postalar tespit etmiştir.

Başvuranın Bay P.'ye gönderdiği e-postalardan oluşan bir rapor, parti yöneticileri tarafından Haziran 2015'te partide görev alan üst düzey isimlere dağıtılmıştır.

Başvuran, e-postalarının içeriğinin ifşa edilmesi konusunda parti içi mekanizmalara şikâyette bulunsa da sonuç alamamış ve akabinde suç duyurusunda bulunmuştur.

Şikâyeti inceleyen soruşturma hâkimi, başvuran ile partisi arasında bir iş ilişkisi olmadığı için, şirketlerin çalışanlarının iş yazışmalarını gözetim altında tutmaya yönelik önlemler uygulayabileceğine dair İspanya Anayasa Mahkemesi içtihadının uygulanamayacağını değerlendirmiş ve ceza davası açılmasına karar vermiştir.

Temyiz Mahkemesi, parti iç politikasının resmi e-posta hesaplarının kişisel amaçlarla veya parti haklarını ihlâl edecek şekilde kullanılmasını yasakladığına işaret etmiş, parti içindeki düzensizliklerin tespit edilmesi dışında bir niyetle hareket edildiğinin veya suç işlendiğinin kanıtlanmadığı sonucuna varmış ve soruşturma yargıcının kararını bozarak ceza davasının durdurulmasına karar vermiştir.

İspanya Anayasa Mahkemesi, temyiz mahkemesi kararı gerekçelerinin yeterli ve hukuka uygun olduğuna karar vermiştir.

⁷Tena Arregui / İspanya Kararı, no. 42541/18, 11 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-229933>

Başvuran, e-postalarının izlenmesi, raporlanması ve açıklanması ile yaptığı suç duyurusu sonucunda açılan ceza davasının reddedilmesinin, özel yaşamına ve yazışmalarına saygı hakkının ihlâline yol açtığını ileri sürerek başvuru yapmıştır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, öncelikle, rakip bir parti ile gizli müzakerelere dair şüpheler nedeniyle başvuranın özel e-posta hesabına müdahale edildiğini kabul etmiştir.

Mahkeme, parti üyesi ile parti arasında bir işveren-işçi ilişkisi olmadığını, yazışmaların izlenmesinin kötüye kullanıma karşı uygun güvenceler olması gerektiğini ve başvuranın yalnızca ceza davasının durdurulması kararının gerekçelerinin yetersiz olduğunu ileri sürdüğünü de vurgulamıştır.

Mahkeme, e-postalar arasında yalnızca belirli ifadelerin arandığını, e-posta hesaplarının parti kuralları uyarınca izlenebilir olduğunu, partinin çıkarlarını koruma dışında bir amaç olduğunun tespit edilemediğini belirtmiş ve bu gerekçelerin keyfi ve mantıksız olmadığını değerlendirmiştir.

Mahkeme, buna ek olarak başvuranın ceza yargılaması dışında kullanabileceği bir dizi hukuki çözümün de bulunduğunu ancak bunları kullanmadığını da işaret etmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında, Mahkeme, Sözleşmenin 8. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

8. Nafornița / Moldova Cumhuriyeti⁸ Kararı

Öz: *Başvuru; başvuranların 11 yıldır yaşadıkları apartman dairesinden tahliye edilmelerine ilişkin olup başvuranlar adil yargılanma, özel hayata saygı ve mülkiyet haklarının ihlâl edildiğini iddia etmişlerdir.*

Başvuranlar, Moldova Devlet Sanat Enstitüsü (veya “Akademi”) tarafından işletilen ve personelleri için pansiyon olarak kullanılan devlete ait bir binada 1978 yılından beri kalmaktaydı. 1995 yılında belediye, sosyal konutların özelleştirilmesinin hızlandırılması amacıyla bazısında başvuranların oturduğu on dört pansiyonun yasal statüsünü apartman bloğu olarak değiştirmeye karar vermiştir. Ayrıca şirketler, kurumlar ya da pansiyonlarda yaşayanlar

⁸Nafornița / Moldova Cumhuriyeti Kararı, no. 49066/12, 16 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230248>

tarafından başvurulması halinde ilgili konut birimleri için oturma hakkı tanıyan bir belge düzenlenmesine karar verilmiştir.

2000 yılında kalacak yeri olmayan birinci başvuran Enstitü başkanı ile bir sözleşme imzalayarak Enstitü personeli ve öğrencilerine yurttan tıbbi konsültasyon ile ilk yardım hizmeti vermeyi taahhüt etmiştir. Bunun karşılığında kendisi ve ailesi “pansiyonda sağlık hizmetleri verildiği sürece elektrik faturalarının Enstitü personeliyle aynı oranda ödenmesi koşuluyla” pansiyonda iki odalı bir dairenin kullanımını elde etmiştir. Bu tarihten itibaren başvuran dairenin kullanımına ilişkin faturaları sözleşmeye uygun olarak doğrudan Enstitü’ye ödemiştir. 2001 yılında belediye, başvuranlara altmış dokuz numaralı daire için kullanım belgesini teslim etmiştir. Aynı yıl Akademi başkanı ikinci başvuruyu pansiyonda temizlikçi olarak işe almıştır.

17 Ocak 2006 tarihinde, aralarında başvuranların da bulunduğu yetmişden fazla kişiden oluşan bir grup mahkemeye başvurarak Enstitü’nün yetkili makamlardan yaşadıkları daireler için oturma hakkı tanıyan belge düzenlenmesini talep etmişlerdir. Yerel mahkemeler, başvuranların hiçbirisinin Akademi ile bir istihdam ilişkisinde olmadığını değerlendirmiştir. Buna göre başvuranlar dairelerini Akademi olan iş ilişkileri nedeniyle elde etmemişler, geçici olarak almışlar ve mal sahibinin talebi üzerine daireyi boşaltma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Yerel makamlar ayrıca başvuranların Akademi ile istihdam ilişkileri olmamaları nedeniyle söz konusu dairede oturmalarının bir kira sözleşmesine dayandığını belirtmiştir. Son olarak Akademi’nin karşı davası kabul edilerek başvuranlara alternatif bir barınma imkânı sağlanmadan daireden tahliye edilmelerine karar verilmiştir.

Mahkeme’nin Değerlendirmesi

Mahkeme’ye göre ev iç hukuktaki sınıflandırmaya bağlı olmayan özerk bir kavramdır. Mahkeme’ye göre başvuranlar evlerinden tahliye edilmişlerdir ve bu durum başvuranların açıkça özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan haklarına bir müdahale teşkil etmekte olup bu müdahale, başkalarının yani Akademi’den barınma hizmeti alma hakkına sahip personelin haklarını korumak gibi meşru bir amaç gütmektedir.

Buna karşın AİHM, somut davada temyiz mahkemesinin, başvuranların yaşayacak başka bir yerlerinin olup olmadığı, on yıldan fazla bir süre dairede yasal olarak yaşamış oldukları, bina yönetiminin yıllarca yapmayı ihmal ettiği önemli onarımlar için de ödeme yapmış olmaları gibi faktörleri dikkate almadığını tespit etmiştir. Mahkeme ayrıca üst mahkemenin kararında, Akademi’nin personeli için konuta ihtiyaç duyup duymadığı, diğer personeli için alternatif konaklama yerlerinin olup olmadığı ve Akademi’nin personeline sunabileceği başka dairelerinin olup olmadığı gibi birbiriyle çatışan menfaatlere ilişkin hiçbir analiz yapmadığını

tespit etmiştir. Mahkeme'ye göre bu analiz eksikliği nedeniyle temyiz mahkemesi benzer bir davada vermiş olduğu kararının aksine başvuruların aleyhinde bir karara hükmetmiştir.

Bu açıklamalar ışığında Mahkeme, başvuruların hukuka aykırı bir şekilde hareket ettiklerinin tespit edilmemiş olmasına rağmen konutun izinsiz işgal edilmesine dayanan bir hükme dayanılarak tahliye edilmiş olmalarının Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâline yol açacağını belirtmiştir.

9. Cherrier / Fransa⁹ Kararı

Öz: *Biyolojik ebeveynlerinin kimliğini bilmeyen başvuranın annesinin kimliğini öğrenme talebinin reddedilmesi sebebiyle yaptığı başvuruda, 8. madde bakımından yarışan haklar arasında adil denge kurulduğundan ilgili maddenin ihlâl edilmediğine karar verilmiştir.*

Başvuran, 1952 yılında doğumundan birkaç ay sonra evlat edinilmiş ve bunu 2008 yılında kendisini evlat edinenlerden birinin ölmesiyle öğrenmiştir. Aynı yıl Kişisel Kökenler Hakkında Bilgiye Erişim Ulusal Kuruluna ("Kurul") başvurarak neden evlatlık verildiğini ve biyolojik ebeveynlerinin kim olduğunu öğrenmek istemiştir.

Kurul talebi incelemiş ve annesi ve babasının kişisel bilgileri ile evlatlık verilme kararına ve evlatlık verilme sebebine ulaşmıştır. Buna göre annesinin nişanlısı, çocuktan vazgeçtiği takdirde annesiyle evleneceğini bildirdiği için başvuran evlatlık verilmiştir. Kurul başvuranın annesine ulaşmış ancak annesi kimliğinin -ölümünden sonra da olmak üzere- saklı tutulmasını istemiştir. Ayrıca annesi, başvuranın babasının kimliğini doğrulamış ve başvuranın diğer birtakım sorularını da yanıtlamıştır.

Başvuran daha sonra annesine daha fazla soru sorulmasını istemişse de Kurul, annesinin isteği nedeniyle mahremiyetine saygı göstermek zorunda oldukları gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Öte yandan, doğumuna ilişkin olarak ailesinin teşhisine izin vermeyecek derecede bilgiler içeren bir dosya başvurana gönderilmiştir.

Başvuran, Kuruldan babasının yerinin tespit edilmesini de talep etmiştir. Kurulun ulaştığı kişi babalığı kabul etmemiş ve kimliğinin ölümünden sonra da gizli tutulmasını istemiştir. Başvuran birçok kez annesinin kimliğinin açıklanmasını istese de annesinin her zaman fikrini değiştirebileceği belirtilerek şimdilik isteğinin bu yönde olması nedeniyle isteği geri çevrilmiştir.

⁹Cherrier / Fransa Kararı, no. 18843/20, 30 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230626>

Kurulun başvuranın biyolojik ebeveynlerinin kimliğini öğrenmesi için gereken her şeyi yapmadığı iddiasıyla başvuran tarafından açılan dava yerel mahkemelerce reddedilmiştir. Başvuran, Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca kökenini öğrenme hakkının Kurul tarafından verilen kararla ihlâl edildiğini ileri sürmektedir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, annesinin isteği üzerine Kurulun zorunlu olarak verdiği ret kararının başvuranın özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil ettiğini belirtmiştir. Müdahalenin yasallığına ilişkin olarak 2009 yılındaki yasal reformla birlikte kimliği belirsiz annelerden doğan çocukların açtığı analığın tespiti davalarına uygulanan genel ret uygulamasının kaldırıldığına ve böylece annesinin kimliğini öğrenen her çocuğun yasal bir anne-çocuk ilişkisi kurmak için dava açabilir hale geldiğini belirtmiştir.

Mahkeme, özgür irade sahibi iki yetişkinin böylesi haklarının dengelenmesinin oldukça zor olduğunu vurgulamıştır. Konunun Devletlerin takdir yetkisi kapsamında kaldığını ancak bununla birlikte böyle bir anonim doğum sisteminin, annenin rızasına bağlı olarak kimliğinin açıklanması ya da çocuğun kökenine ilişkin annenin kimliğinin teşhisine izin vermeyen bilgilere erişim talebinde bulunabilmesi gibi yollarla dengelenmesi gerektiğini tespit etmiştir.

AİHM, yerel makamlar tarafından kurulan dengeyi inceleyerek ilgili Kurulun başvuranın doğumu hakkında ailesinin kimliğini teşhis etmeyen yeteri kadar bilgiyi başvurana ilettiğini ve başvuranın yerel mahkemelerde iddialarını çelişmeli yargılamayla ileri sürebildiğini vurgulamıştır. Sonuç olarak Mahkeme, Fransa'nın takdir yetkisini aşmadığına ve başvuranın kökenini öğrenme hakkı ile biyolojik annesinin gizliliğinin sağlanması menfaati arasındaki dengenin korunduğuna kanaat getirmiştir. Bu nedenlerle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

10. Dabo / İsveç¹⁰ Kararı

Öz: Başvuru, İsveç makamlarının başvuranın ilk eşine ve beş çocuğuna aile birleşimi kapsamında oturma izni vermeyi reddetmesi nedeniyle Sözleşme'nin 8. maddesi ile güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiği iddiasına ilişkindir.

Başvuran 1961 doğumlu olup, Suriye vatandaşıdır, doktordur. Başvuran 2013 yılında Suriye'den ayrılmıştır. Başvuranın eşi ve 5 çocuğu da Suriye'den ayrılarak Ürdün'de BM Yüksek Komiserliği koruması altında yaşamaya başlamıştır.

Başvuran Nisan 2014'te Yunanistan'a gelmiş ve Kasım 2014'te yine Suriye vatandaşı olan ikinci eşiyle Yunanistan'da bir imamın gerçekleştirdiği nikâh ile evlenmiştir. 12 Aralık 2014 tarihinde başvuran ve ikinci eşi İsveç'e girmiş ve sığınma talebinde bulunmuştur. 8 Mart 2016'da kendilerine mülteci olarak daimî oturma izni verilmiştir.

Başvuran, İsveç Göçmen Bürosu'na başvurmuş, eşleri ve beş çocuğu ile İsveç'te yaşamak istediğini bildirerek aile birleşimi talebinde bulunmuştur. 17 Mayıs 2017'de İsveç Göçmen Bürosu başvuranın aile birleşimi başvurusunu reddetmiştir. Ret kararının gerekçesi, başvuranın yakınlarını geçindirmeye yetecek gelire ve kendisi ve yakınları için yeterli boyut ve standartta konaklama imkânına (bu her iki yükümlülüğün ikisine birden “geçimi sağlama şartı” denilecektir) sahip olmamasıdır. Başvuran o sırada henüz doktor olarak çalışmamakta, sosyal yardım ile geçinmektedir. Bu karar, Geçici Kısıtlamalar Yasası'nın 13. maddesi kapsamında alınmıştır. Anılan Yasaya göre İsveç'te ikamet eden yabancıya, mülteci statüsü verilmişse, aile birleşimi başvurusunun, yabancıya mülteci statüsü verildikten sonraki üç ay içinde yapılmış olması halinde geçimi sağlama şartı aranmayacaktır.

Başvuran, Göçmen Bürosunun kararına karşı Göç Mahkemesine itiraz etmiş, Göç Mahkemesi itirazın reddine karar vermiştir. Başvuranın bu karara karşı yaptığı temyiz başvurusunun reddine karar verilmiştir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme başvuruyu davalı Devletin Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülükleri kapsamında incelemiştir.

Mevcut davada meselenin özü, İsveç makamlarının, kendi takdir yetkilerine bağlı olarak, çatışan menfaatler arasında, yani bir yanda başvuranın aile üyeleriyle yeniden bir araya

¹⁰Dabo / İsveç Kararı, no. 12510/18, 18 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230292>

gelmesine ilişkin menfaatleri ile diğer yanda kendi menfaatleri arasında adil bir denge kurup kurmadıklarıdır.

Mahkeme diğer üye Devletlerin de mültecilere ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer kişilere aile birleşimi hakkı tanınmasının bir koşulu olarak geçim sağlama şartını getirdiklerini hatırlatmıştır. Somut olayda mülteci ile ailesinin birleşiminin sağlanması için üç aylık muafiyet süresinden sonra geçim sağlama zorunluluğu getirilmiştir.

Mahkeme'ye göre başvuran, 12 Aralık 2014 tarihinde İsveç'e girmiş ve 8 Mart 2016 tarihinde kendisine sığınma hakkı tanınmıştır. Aile birleşimi başvurusu ise 24 Kasım 2016 tarihinde yapılmıştır. Dolayısıyla Geçici Kısıtlamalar Yasasında belirlenen 3 aylık süre geçtikten sonra başvuru yapılmış olup bu sırada başvuran sekiz aydan fazla bir süredir mülteci statüsünde bulunmaktaydı ve dolayısıyla geçim sağlama şartına tabi tutulmuştu.

Mahkeme, 24 Kasım 2016 tarihli aile birleşimi talebinin, başvuranın ilk eşi ve çocuklarına yönelik olarak yapılan ilk başvuru olduğunu ve onların herhangi bir zamanda yeni bir aile birleşimi talebinde bulunabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, başvuran doktordur ve Nisan 2016'dan beri Kamu İstihdam Kurumunun entegrasyon çalışmalarına katılmıştır ve İsveç dili eğitimi almıştır. Bu nedenle, Göç Mahkemesinin belirttiği gibi gelecekte geçim sağlama şartını yerine getirebilme ihtimali yüksektir.

Yukarıda belirtilen nedenlerle Mahkeme, mevcut davanın koşullarında yerel makamların, başvuranın ailesiyle birleşmedeki menfaati ile Devletin göçün kontrol edilmesindeki menfaati arasında adil bir denge kurduğunu ve aile birleşimi talebini reddederken kendilerine tanınan takdir yetkisini aşmadığını değerlendirmiştir.

Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

11. O.G. ve diğerleri / Yunanistan¹¹ Kararı

Öz: *Dava fuhuşla iştilgal edip HIV pozitif olan on başvuran kadın ve bu kadınlardan birinin kız kardeşi olan diğer başvuranın maruz kaldıkları tedbirler nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlâl edildiği iddialarına ilişkindir.*

Fuhuşla iştilgal eden on başvuran, 2012 yılında farklı tarihlerde yapılan operasyonlar sonucu polis tarafından yakalanmış ve bulaşıcı hastalıkların tespiti için sağlık taraması ile HIV

¹¹O.G. ve diğerleri / Yunanistan Kararı, no. 71555/12 ve 48256/13, 23 Ocak 2024.
<https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230315>

pozitif olduklarını onayan kan tahlili vermeye zorlanmışlardır. Kendilerine yüklenen suçlama ise bulaşıcı hastalıklarını kasten yaymak suretiyle nitelikli yaralamaya teşebbüstür.

Savcılık daha sonra ilgili kanun hükümlerine dayanarak başvuruların isimlerinin ve fotoğraflarının, haklarında soruşturma açılmasının nedenleri ve HIV teşhislerine ilişkin bir atıfla birlikte kamuya açıklanmasına karar vermiş ve bu karar polisin internet sitesinde herkes tarafından ulaşılabilir hale gelmiştir. Savcılığın talimatı ile başvuruların kişisel verilerinin yayılması, başta televizyon olmak üzere birkaç gün boyunca medyada geniş yer bulmuştur. Bu olayların ardından, kız kardeşi fuhuşla iştiğal edip HIV tanısı konulan başvuran ise bir tanıdığı tarafından, ana haber televizyon programında kız kardeşinin yerine kendi adının ve fotoğrafının yayımlandığı konusunda uyarılmıştır.

Mahkeme nezdinde Sözleşme'nin 8. maddesine dayanarak tüm başvurular, hassas ve tıbbi bilgilerinin basında yayınlanmasından ve on başvuran ayrıca rızaları olmaksızın HIV pozitif olduklarını onaylayan kan tahlili vermeye zorlandıklarından yakınmaktadır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme Hükümet tarafından atıfta bulunulan tüm yasal hükümlerin, fuhuş yapan bireylerin, izinli veya izinsiz olarak, HIV de dâhil olmak üzere belirli hastalıklara yönelik tarama testlerine tabi tutulması yükümlülüğüyle ilgili olduğunu kaydetmiştir. Ancak bu hükümlerin hiçbiri izlenecek prosedüre ya da ilgili kişilerin rızaları hilafına polis ya da adli makamlar tarafından gerçekleştirilecek taramaya ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Buna ek olarak, AİHM, Yunan Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerinin, soruşturma hâkimi veya polis memurlarının soruşturma tedbirlerini yerine getirebilmesi için Savcının emrinin gerektiğini; bunun tek istisnasının ise bu davada Hükümet tarafından hiçbir zaman ileri sürülmeyen ve koşulları da oluşmayan, yakın bir tehlikenin mevcudiyeti olduğunu tespit etmektedir. Yine Mahkeme'ye göre, ön soruşturma kapsamında başvuruların bir suça karıştığı yönünde delil elde etmek amacıyla bu tedbirin alındığı varsayılsa dahi, polise veya KEELPNO (hastalık kontrol ve önleme merkezine atanan doktorlardan oluşan bir ekip) doktorlarına kan testi yapılmasına izin veren herhangi bir emir verilmemiş ve ihtilafli işlemlerden önce hiçbir hukuki analiz, hatta ilgili yasal hükümlere atıf yapılmamıştır. Ayrıca, polis binasında gerçekleştirilen söz konusu tıbbi eylemlere ilişkin olarak herhangi bir spesifik prosedürün de takip edilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Hükümet tarafından atıfta bulunulan hükümlerin hiçbiri, polis memurları veya KEELPNO doktorları tarafından başvurulara yapılan tıbbi müdahaleye benzer bir tıbbi müdahaleyi haklı

göstermemektedir. Bu nedenle Mahkeme, söz konusu iç hukuk hükümlerinin Sözleşme açısından etkilerinin öngörülebilir olması gerektiği göz önüne alındığında, bu müdahalenin Sözleşme'nin 8. maddesi anlamında "yasaya uygun" olmadığı kanaatindedir.

Fuhuşla uğraşp HIV pozitif olan kız kardeşi yerine ana haber televizyon programında adı ve fotoğrafı yayınlanan başvurularla ilgili olarak ise Mahkeme, anılan başvuranın Savcılık kararının iptali için başvuruda bulunduğu ve bu talebin kabul edildiğine işaret etmiştir. Buna göre, Yunan makamları bu nedenle, başvuranın şikâyetinde bulunduğu Sözleşme'nin ihlâlini en azından esas itibarıyla kabul etmiş ve daha sonra maruz kaldığı iddia edilen zararlarla ilgili olarak bir telafi sağlamışlardır. Ayrıca başvuranın tazminat davası yoluyla veya ceza davasına müdahil taraf olarak katılarak maddi tazminat alma olanağı da bulunmakta idi. Bu nedenlerle Mahkeme, başvuranın şikâyetinin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Diğer dört başvurularla ilgili olarak ise AİHM, Savcılık kararında, mevcut davada başvuruların daha az düzeyde teşhir edilmelerini sağlayacak başka tedbirlerin alınıp alınmayacağı hususunun incelenmediğini belirtmiştir. Bu kapsamda AİHM'e göre Savcılık, başvuruların her birinin özel durumunu incelemeyen veya bu tür bir yayının onlar açısından potansiyel sonuçlarını değerlendirmeden yalnızca söz konusu verilerin yayınlanması emrini vermiştir. Her ne kadar yerel yetkililer kamu sağlığını korumayı amaçlamışlarsa da başvurular üzerinde daha az önemli sonuçlar doğurabilecek bir başka tedbirin aranması amaca ulaşmayacağını gösteren hiçbir unsur bulunmamaktadır.

Bunların yanı sıra Mahkeme, başvuruların verilerinin yayınlanması kararından önce Savcılık tarafından dinlenilme ya da bu karara karşı bir mahkeme nezdinde itiraz etme imkânının başvuruya konu olaylar yaşanmazdan önce Yunan mevzuatında öngörülmemiş olduğuna işaret etmiştir. Bu bağlamda AİHM, yayılan bilgilerin başvuruların HIV pozitif durumuyla ilgili olduğu ve bunun açıklanmasının, doğası gereği onların aşağılanmaları ve dışlanmalarının yolunu açtığını ve özel ve aile hayatlarının yanı sıra sosyal ve istihdam durumlarını da dramatik bir şekilde etkilemesinin muhtemel olduğunu göz önünde bulundurmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, bu dört başvuranın özel hayatlarına saygı hakkına yapılan müdahalenin yeterince gerekçelendirilmediği ve güdülen meşru amaçlarla orantısız olduğu değerlendirilmesiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlâl edildiğine karar vermiştir. Kalan başvurular ise başvuranlardan dördünün ölümü ve bir diğer başvuranın temsilcileriyle temasının kesilmesi nedeniyle, davayı takip etmediği sonucuna varılarak düşürülmüştür.

5

DÜŞÜNCE, VICDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ

12. *Cesur / Türkiye*¹² Kararı

Öz: *Başvuru, cezaevinde mahkûm olan başvurana, bir dini kitabın verilmemesine ilişkindir.*

Başvuran, ceza infaz kurumunda barındırılırken bir dini kitabın kendisine verilmesinin cezaevi yetkililerince reddedildiğini belirterek Kayseri İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur. İnfaz Hâkimliği başvuranın şikâyetini reddetmiştir. Başvuranın, bu karar karşı itirazda bulunması üzerine Kayseri Ağır Ceza Mahkemesi başvuranın itirazının kabulüne ve kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Başvuran bu karar üzerine dini kitabın kendisine belirli bir süre daha teslim edilmediğini ileri sürerek Anayasa Mahkemesine başvurmuş, Anayasa Mahkemesi başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, Hükümetin 2 Haziran 2023 tarihinde ilettiği mektupta, başvuru hakkının kötüye kullanılması gerekçesiyle kabul edilemezlik itirazında bulunduğunu belirtmiştir. Mahkeme anılan mektupta, Hükümetin bir gazetede yayımlanan haberi sunduğunu, bu haberde Hükümetin başvuruyu nihayete erdirmek için başvurana dostane çözüm teklif ettiğine dair başvuranın iddialarına yer verildiğini kaydetmiştir.

Mahkeme, elektronik iletişim sistemi ("eComms") aracılığıyla iletilen 6 Haziran 2023 tarihli mektupla, başvuranın avukatının konuyla ilgili görüşlerini 4 Temmuz 2023 tarihine kadar sunmaya davet edildiğini, ancak belirtilen tarihten önce en az üç kez eComms'a giriş yapılmasına ve belgenin indirilmesine karşın süresi içinde herhangi bir yanıt verilmediğini belirtmiştir.

Mahkeme, Sözleşme'nin 39 § 2 maddesi ve Mahkeme İçtüzüğü'nün 62 § 2 maddesi uyarınca, dostane çözüm müzakerelerinin gizli olduğunu vurgulayarak söz konusu hükümlerin taraflara yüklediği gizlilik yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlâl etmesinin, başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak nitelendirilebileceğini hatırlatmıştır.

Sonuç olarak, Mahkeme, dostane çözüme dair Mahkeme tarafından taraflara iletilen hususların ulusal medyada yer aldığı ve başvuranın bunları ifşa ettiğinin tartışmasız bir husus olduğunu, bu davranışın gizlilik kuralının ihlâlini teşkil ettiğini ve aynı zamanda başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak, başvurunun Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddeleri uyarınca kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

¹² Cesur / Türkiye Kararı, no. 50318/20, 12 Aralık 2023. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230518>

6

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

13. *Allée / Fransa*¹³ Kararı

Öz: Başvuranın, çalıştığı derneğin başkan yardımcısının kendisine cinsel taciz ve saldırıda bulunduğunu altı kişiye e-posta yoluyla duyurması nedeniyle alenen iftira suçundan mahkûm edilmesine ilişkin başvuruda AIHM, ifade özgürlüğünün ihlâl edildiğine karar vermiştir.

Başvuran, bir derneğin sekreterliğini yürütürken derneğin yönetim kurulu başkan yardımcısı A. tarafından taciz edildiği ve saldırıya uğradığı iddiasıyla A.'nın oğlu ve derneğin bir başka yöneticisi olan Ar.'dan başka bir göreve atanmayı talep etmiştir. Daha sonra başvuranın kocası B. kısa mesajla söz konusu iddialar için Ar. ile derneğin genel müdüründen müdahalede bulunmalarını istemiştir. Yeni bir göreve atanana kadar hastalık izni alması istenen başvuran, "Cinsel saldırı, cinsel ve ruhsal taciz" başlıklı bir e-postayı derneğin genel müdürüne, kamu görevlisi bir iş müfettişine, kocası B.'ye, Ar.'ye, A.'ya ve A.'nın diğer oğluna göndererek bu iddiaları yinelemiştir. Kısa bir süre sonra B., bir tanıdığıın Facebook duvarına eşinin iddialarını yazarak olayı 'seks skandalı' olarak tanımlamıştır.

Bir süre sonra A., başvuran ve eşi B. hakkında alenen iftira suçunu işledikleri iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuştur. Başvuran ile eşi alenen hakaret suçundan mahkûm edilmiş ve başvuranın 1.000 avro tutarında para cezası ödemesine karar verilerek ceza ertelenmiştir. Kararın gerekçesinde B.'nin A.'nın ailesiyle ya da dernekle bir ilgisinin olmadığını, diğer yandan A.'nın diğer oğlunun da bu bilgilere ulaşma hakkı olmadığını ve iş müfettişinin cinsel saldırı ihbarı alma yetkisi olmadığını, ayrıca e-postanın hiçbir kanıt sunmadığını belirterek alenen iftira suçunun işlendiğini açıklamıştır. İstinaf mahkemesi iddia edilen eylemlerin A.'nın şeref ve itibarına zarar verecek nitelikte olduğunu ve cinsel tacize ilişkin emareler olsa bile cinsel saldırıya ilişkin hiçbir kanıt olmadığını belirterek başvurana verilen para cezasını yarıya indirmiştir. Ayrıca başvuranın cinsel saldırı iddialarının yeterli bir dayanaktan yoksun olması nedeniyle iyi niyet savunmasına dayanamayacağına karar vermiştir. Temyiz mahkemesi bu kararı onamıştır.

Başvuran, iftira suçundan mahkûm edilmesi nedeniyle ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin orantısız olduğundan yakınmaktadır.

¹³Allée / Fransa Kararı, no.20725/20, 18 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230297>

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme'ye göre e-postanın tek harici muhatabı A.'nın dernekle ilişkisi olmayan diğer oğludur ve bu e-posta sınırlı sayıda kişiye gönderilmiş olup meseleyi alenileştirme amacı gütmemiştir. Ayrıca yerel mahkemeler, ilgili yasanın bir çalışanı iftiraya ilişkin cezai sorumluluktan kurtaran hükümlerini epey katı bir şekilde uygulamışlardır.

İtiraz edilen ifadelerin niteliğiyle ilgili olarak Mahkeme, başvuranın şikâyetçi olduğunu iddia ettiği eylemlerin mağduru sıfatıyla hareket ettiğini ve e-postanın içeriğinin olay ve olgulara ilişkin ifadeler olduğunu kaydetmiştir. Yerel mahkemelerin başvuranın cinsel saldırı iddialarının yeterli dayanaktan yoksun olması nedeniyle iyi niyet iddiasına dayanamayacağı kararına ilişkin olarak Mahkeme, şikâyetçi olunan eylemlerin tanıkların yokluğunda işlendiğini ve başvuranın bu tür eylemleri savcılık makamlarına bildirmemesinin kötü niyetini ispatlamak için kullanılamayacağını kaydetmiştir.

Mahkeme, cinsel taciz eylemlerine maruz kaldıklarını iddia eden bireylere uygun koruma sağlanması gerektiğini vurgulayarak, yerel mahkemelerin yeterli olgusal temel kavramını ve iyi niyetin değerlendirilmesine ilişkin kriterleri davanın koşullarına uyarlamayı reddetmesi sonucunda başvurana aşırı bir ispat yükü yüklendiğini belirtmiştir. Ayrıca A.'nın itibarı üzerinde ciddi tartışmalara yol açan ve iddiaları kamuoyunun dikkatine sunan olayın esasında başvuranın kocası tarafından paylaşılan Facebook mesajı olduğunu kaydetmiştir.

Mahkeme'ye göre başvurana verilen para cezası ağır olmasa da böyle bir mahkûmiyet insanlar üzerinde bu tür cinsel taciz ve saldırıları yetkililere bildirme konusunda caydırıcı etki yapabilir. Sonuç olarak söz konusu müdahale amacına kıyasla orantısız olduğundan başvuranın ifade özgürlüğü ihlâl edilmiştir. Başvurana maddi ve manevi olarak toplamda 8.500 avro tazminat ile masraf ve giderleri bakımından 4.250 avro ödenmesine karar verilmiştir.

7

MÜLKİYET HAKKI

14. Rizzo ve Diğerleri / Malta¹⁴ Kararı

Öz: *Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamındaki sorunları gündeme getiren eski kira kanunlarına ilişkin kararlarla ilgili olarak içtihadta meydana gelen gelişmelerin ardından, 13. madde kapsamında Anayasa Mahkemesine yapılan bir başvurunun etkililiğine ilişkindir.*

Başvuranlar, teyzelerinin 26 Şubat 1994 tarihinde vefat etmelerinin ardından başvuruya konu adresteki evin maliki konumundadır. Ancak, söz konusu ev, 19 Ocak 1972 tarihinde yirmi bir yıllığına üçüncü bir şahsa kiralanmış, 18 Ocak 1993 tarihinde sözleşmenin sona ermesi üzerine söz konusu kişi, 1979 tarihli XXIII Sayılı Kanun'la değişmiş Konut Kanununa dayanarak mülkü yıllık yaklaşık 303 avro kira bedeliyle kira sözleşmesi kapsamında elinde tutmuştur. Yasaya uygun olarak, 2008 yılında yıllık kira yaklaşık 454 Avro'ya; 2013 yılında yaklaşık 502 Avro'ya ve 2016 yılında yaklaşık 519 Avro'ya yükseltilmiştir.

Başvuranlar daha sonra Anayasal tazmin sürecini başlatmışlardır. Buna göre Anayasal inceleme yapma yetkisine sahip Yüksek Mahkemenin ilgili Dairesine başvurmuşlardır (bundan sonra Anayasa Mahkemesi olarak bahsedilecektir). Başvuranlar bu başvuruda, söz konusu yasal düzenlemelerin, Ocak 1993'ten itibaren mal sahipleri olarak kendilerine, adil ve yeterli bir kira yansıtımsızın belirsiz bir süre için tek taraflı bir kira ilişkisi dayattığını ve diğerlerinin yanı sıra Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesini ihlâl ettiğini iddia etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi, konutun güncel değeri ile ortalama kira değerini kıyaslayarak başvuranların lehine mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine karar vermiş, kararda başvuranların orantısız bir yüke maruz kaldığı belirtilerek başvuranlar lehine 30.000 avro maddi manevi tazminata hükmedilmiştir. Ancak bu karar başvuranların tamamen taleplerini karşılar nitelikte olmamıştır.

Başvuranlar, düşük buldukları tazminat miktarını öne sürerek Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesiyle bağlantılı olarak Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamında mülkiyet haklarına ilişkin etkili bir hukuk yoluna sahip olmadıklarından şikâyetçi olmuşlardır.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme, başvuruyu Sözleşme'nin 13. maddesi ve 1 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi kapsamında değerlendirmiştir. Buna göre; iddia edilen ihlâl ile ilgili hukuk yollarının varlığı sadece teoride değil, uygulamada da yeterince belirli olmalıdır. Aksi takdirde bu yollar, gerekli erişilebilirlik ve etkililikten yoksun olacaklardır. Mahkeme, daha önce verilen kararları dikkate aldığımda Anayasa Mahkemesinin kira davaları ile ilgili 2020 yılı öncesindeki kararlarını etkili

¹⁴ Rizzo ve diğerleri / Malta Kararı, no. 36318/21, 16 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230260>

olarak görmemiştir. Ancak, bu yıldan sonra verilen 8 karardan 7'sinde kira ile ilgili tazminat artırıldığını, tazminatın azaltılmasına ilişkin bazı kararların ise Mahkemenin içtihatlarına atıf yapmak suretiyle yapıldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla 2021 yılında, başvuruların teoride olduğu kadar pratikte de erişilebilir, telafi sağlayabilecek ve mülkiyet hakkı kapsamındaki şikâyetleri için makul başarı şansı sunan bir hukuk yoluna sahip oldukları sonucu çıkmaktadır. Yani başvuruların davasında bu hükümlerle bağlantılı olarak 13. madde ihlâl edilmemiştir.

Mülkiyet hakkı kapsamındaki başvuruların yapılan incelemesinde ise hükmedilen tazminatla ilgili olarak, söz konusu konutun kira değerinin örneğin 2008'de 6.360 avro, 2013'te 6.240 avro ve 2018'de 10.560 avro olduğu göz önünde bulundurulduğunda, maddi ve manevi zararı kapsayan 30.000 avroluk genel bir tazminin, yirmi beş yıl boyunca devam eden bir ihlâl için yetersiz olacağını kabul etmiştir. Mahkeme'ye göre başvurular, aşırı bir yükün altına girmişler, verilen tazminat ise bu yükü karşılayacak miktarda değildir. Bu nedenle Mahkeme, mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine karar vermiştir.

15. Bernotas / Litvanya¹⁵ Kararı

Öz: *Başvuru, başvuranın, kaza sonucu yaraladığı bir kişiye Devlet tarafından ödenen çalışma gücü kaybı aylığını sosyal güvenlik makamlarına geri ödemek zorunda bırakılmasının mülkiyet hakkını ihlâl edip etmediği şikâyeti ile ilgilidir.*

2010 yılında başvuran, bir av kazasında Ž.K. adlı bir kişiyi ciddi şekilde yaralamıştır. Ceza yargılaması sonucunda başvuran taksirle yaralamaya sebebiyet vermekten suçlu bulunmuş ve Ž.K.'ya 13,382 Avro maddi ve manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Başvuran bu miktarı ödemiştir.

Sosyal güvenlik makamları, kaza sonucunda Ž.K.'nın çalışma kapasitesinin önemli ölçüde azaldığını ve sosyal ödenek almaya hakkı olduğunu tespit etmiştir. 2011 yılından itibaren, Devlet Sosyal Sigorta Fonu, başvuran aleyhine düzenli olarak hukuk davaları açmış ve Ž.K.'ya çalışma kapasitesinin azalması nedeniyle sosyal ödenek olarak ödediği miktarı kuruma geri ödemesini talep etmiştir.

Litvanya mahkemeleri, Devlet Sosyal Sigorta Fonu'nun başvuran aleyhinde açtığı tüm davaları kabul etmiştir. Mahkemeler, diğerlerinin yanı sıra, ceza yargılamasında başvurandan Ž.K.'ye ödenmesine hükmedilen miktarın, kazanın Ž.K.'ye verdiği zararı telafi etmeyi amaçladığını, oysa sosyal ödenek şeklindeki müteakip ödemelerin, kazadan sonra meydana

¹⁵ Bernotas / Litvanya Kararı, no. 59065/21, 30 Ocak 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-230627>

gelen zararı, yani Ž.K.'nin çalışma kapasitesindeki azalmayı hafifletmeyi amaçladığını belirtmiştir. Dolayısıyla ulusal mahkemeler, başvuranın iddiasının aksine, hukuka aykırı eylemlerinin neden olduğu zarar için Ž.K.'yi henüz tam olarak tazmin etmediğini hüküm altına almışlardır.

Başvuran, Ž.K.'ye ödenen sosyal ödeneği yetkililere geri ödeme yükümlülüğünden şikâyetçidir. Tazminat sorununun ceza davasında çözüldüğünü ve bu davada Ž.K.'ye hükmedilen miktarı ödediğini belirten başvuran daha fazla ödeme yapma zorunluluğunun, aynı suç için ikinci bir ceza anlamına geldiğini düşünmektedir. Ayrıca başvuran, Ž.K. hayatta olduğu sürece kazanın sonuçlarını ödemek zorunda kalacağı göz önüne alındığında, mülkiyet haklarına orantısız bir müdahale teşkil ettiğini iddia etmektedir.

Mahkeme'nin Değerlendirmesi

Mahkeme somut davada, başvuranın bireysel koşullarını dikkate alarak, Devlet Sosyal Sigorta Fonu tarafından mağdura ödenen çalışma gücü kaybı aylığının daha sonradan başvurana rücu edilmesinin, toplumun genel menfaati ile başvuranın mülkiyet hakkı arasında adil bir denge kurup kurmadığını incelemiştir.

Mahkeme ilk olarak, başvuranın mağdura Devlet Sosyal Sigorta Fonu tarafından yapılan işgöremezlik ödemelerini daha sonradan kendisinden tahsil edilmesi gerekliliğinin, suçtan suçlu bulunmasının zorunlu veya otomatik bir sonucu olmadığını tespit etmiştir. Bunun yerine, yerel yargılamalarda, mahkemelerin, mağdurun çalışma kapasitesindeki azalmanın başvuranın eylemlerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını ve kendisine ödenen işgöremezlik maaşının yaralanmalardan kaynaklanan zarara eşit olup olmadığını incelediğini kaydeden Mahkeme iç hukuk uyarınca, başvurandan, yalnızca eylemlerinden kaynaklanan zarara karşılık gelen işgöremezlik maaşı miktarını Devlet Sosyal Sigorta Fonuna geri ödemesinin istendiğini gözlemlemiştir. Mahkeme ayrıca, başvuranın, eylemleri ile mağdurun yaralanmalarının boyutu arasındaki nedensellik bağına itiraz etme fırsatına her zaman sahip olduğunu da kararında vurgulamıştır. Bu tespitlerden hareketle, Mahkeme, bir bütün olarak bakıldığında, başvuran hakkında yapılan rücu yargılamalarının, söz konusu çatışan menfaatler arasında adil bir denge kurulması amacıyla, başvurana davasını ilgili makamlara sunması için makul bir fırsat sağladığına kanaat getirmiştir.

Mahkeme ayrıca, yerel otoritelerce mağdura ödenen çalışma gücü kaybı aylığının miktarının da aynı şekilde otomatik bir şekilde değil, mağdurun çalışma kapasitesinin seviyesi, hizmet süresi ve yaralanmadan önce aldığı maaş dikkate alınarak hesaplandığını belirtmiştir.

Mahkeme daha önce toplumsal değişikliklere yanıt olarak sosyal güvenlik mevzuatında değişiklik yapılabileceğini kabul ettiği içtihatlarına atıf yaparak, çalışma gücü kaybı aylığının miktarının ülkedeki değişen ekonomik gerçekliği yansıtacak şekilde ayarlanmasının keyfi veya mantıksız olduğunun söylenemeyeceği görüşünde olduğunu kararında ortaya koymuştur.

Ayrıca Mahkeme, iç hukukun, başvurana, diğer hususların yanı sıra, mali durumu, yaralanmanın kasıtsız olarak meydana gelmiş olması veya mağdurun uğradığı zararın önemli bir kısmını zaten tazmin etmiş olması nedeniyle, ödemesi gereken miktarın azaltılmasını talep etme fırsatı vermesini özellikle önemli bulmuştur. Mahkeme başvuranın kendisine yüklenen mali yükün kendisini geçim kaynaklarından mahrum bıraktığı veya mali durumu göz önüne alınarak aşırı bir yük oluşturduğu gerekçeleriyle bu yükün azaltılmasını talep etmek için iç hukuk tarafından sağlanan fırsattan her zaman faydalanma hakkı olduğuna büyük önem atfetmiştir.

Mahkeme bu kapsamda ayrıca Devlet Sosyal Sigorta Fonunun başvuranın aylık taksitlerle ödeme yapma yönündeki tüm taleplerini kabul ettiğini ve kendisi bu ödemeleri yapmayı reddettikten sonra kendisine karşı dava açtığını tespit etmiştir. Bu sebeple Mahkeme, Litvanya otoritelerinin esnek bir şekilde hareket ettiğini ve başvurana yüklenen mali yükü hafifletmeyi amaçlayan tedbirler aldığını kabul etmiştir.

Son olarak Mahkeme, mevcut davanın, başvuranın eninde sonunda geri ödemeyi umabileceği belirli bir borç miktarıyla değil, mağdurun emeklilik yaşına ulaşacağı 2039 yılına kadar Devlet Sosyal Sigorta Fonuna kademeli olarak artması muhtemel düzenli ödemeler yapma yükümlülüğüyle ilgili olduğu gerçeğini incelemiştir. Mahkeme, mağdura ödenen çalışma gücü kaybı aylığını Devlet Sosyal Sigorta Fonuna geri ödeme yükümlülüğünün süresinin, şüphesiz uzun olmakla birlikte, mağdurun çalışma ve gelir elde etme kapasitesinin azaldığı süreyle, yani mağdurun başvuranın ihmalkâr eylemlerinin sonuçlarına katlanmaya devam edeceği süreyle aynı olduğunu belirterek salt bu sürenin uzunluğunun söz konusu müdahalenin süresinin orantısız olması için yeterli olduğunu kabul etmeye yeterli olmadığına kanaat getirmiştir.

Yukarıda belirtilen tüm hususlar birlikte ele alan, Mahkeme, mevcut davanın özel koşullarında, bir yandan toplumun genel menfaati ile diğer yandan başvuranın mülkiyet hakkı arasında adil bir denge kurulduğu sonucuna varmış ve somut olayda mülkiyet hakkının ihlâl edilmediğine karar vermiştir.

İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı

Milli Mütadfaa Cad. No: 8 Bakanlıklar Kızılay/ANKARA

T: 0 (312) 549 59 05 F: 0 (312) 549 59 27

e-mail: inhak@adalet.gov.tr